

A folklorizmus és a mesemondás

A zentai Kálmány Lajos Népmesemondó Verseny tanulságai

Írásunkban a zentai mesemondó verseny folklorisztikai tanulságait kívánjuk számba venni annak függvényében, hogy a tizenöt éves rendezvény-sorozatban nem a klasszikus hagyomány továbbélésével kell számolnunk, hanem a folklorizmussal. A mesemondásnak pontosan meghatározott célja van, esetünkben a Mesefa díj kiérdemlése. Mesterségesek a körülmények, egy-egy versenyzőnek 7-8 perc áll rendelkezésére. A szöveget a mesemondó szabadon választhatja meg, esetenként a szakmai bizottság egy-egy évforduló kapcsán ajánlásokat tesz szövegtípusok kiválasztására. Mesterséges az a közeg is, ahol a versenyzők több egymást követő válogatón előadják a betanult meséket, mondákat, igaz történeteket. Az elmúlt tizenöt évben valamennyi prózai epikus műfajból hallhattunk variánsokat. Joggal tehetjük fel a kérdést, érdemes-e a magyar népmesemondás hagyományozódásában bármiféle törvényszerűséget vizsgálni egy másfél évtizede tartó vetélkedő kapcsán.

Megállapításaimat a zentai Városi Könyvtárnak – a verseny szervezőjének – az adattárában megőrzött programfüzetek, valamint azoknak a tapasztalatoknak az alapján teszem, melyeket a szakmai zsűriben eltöltöttem. Vizsgálódásomat az is erősítette, hogy a budapesti Hagyományok Házának folkloristái szerint a magyar nyelvterületen a zentai verseny a színvonalasabbak közé tartozik. Hogy ilyenné alakulhatott, abban részben a szakmai bizottságnak is szerepe volt, e bizottság elvárásainak, ízlésének akartak eleget tenni a versenyzők. Ennél azonban lényegesen fontosabb a vajdasági magyar meseanyag gazdagsága. A mesemondóknak volt mire támaszkodniuk.

A tankönyvek, a mesekiadványok

Munkám elkészítésekor arra is kíváncsi voltam, hogy a tanulók hogyan találkoznak a népmesével az óvodától az egyetemig. A tankönyveket néztem át, valamint az óvónők számára kiadott kézikönyvet. Szócs Boldizsár

székelykevei mesemondó egyik frappáns megfogalmazása vezérelt, miszerint a mese a szegény ember egyeteme. A történetekben minden fontos kérdésre választ kaphat az ember élete folyamán. Elsősorban az általános emberi értékekre gondolt. Nos, a tankönyveink ebből a szempontból nem támaszkodnak túlságosan a népi bölcsességre, lényegesen több szövegre számítottam, mint amennyit találtam. Még akkor is fenntartom ezt a megállapításomat, ha tudom, hogy a könyvek összeállítóinak pontosan meghatározott nevelési és oktatási feladatoknak kellett eleget tenniük: az olvasókönyvnek olyan szöveggyűjteménynek kell lennie, amely a magyar és a délszláv népek irodalmából, valamint a világirodalomból is válogat. A hetvenes évektől a kilencvenes évekig megjelent tankönyvekben található népmeseként feltüntetett szövegek jegyzékét ismertetjük, abból a célból, hogy bebizonyítsuk, ebben az időszakban oktatásunknak kevés köze volt a hagyomány továbbéléséhez.

A vajdasági magyar tankönyvek népmeséi:

1. osztály

Berkes László – Horváth Mátyás: *Napsugár*. Tartományi Tankönyvkiadó Intézet, Újvidék, 1972.

1. A farkas és a róka
2. A sárga tyúk
3. A farkas, a róka és a nyúl

Saffer Veronika: *Virágos kert*. Tartományi Tankönyvkiadó Intézet, Újvidék, 1985.

1. Az okos lány
2. A kis gida

Horváth Mátyás – Kerepes Rózsa – Palusek Teréz – Újhely Mária: *Olvasókönyv*. Tartományi Tankönyvkiadó Intézet, Újvidék, 1982.

1. A kis gida
2. A sajtot osztó róka
3. A bölcs bíró és a tolvaj
4. A tyúkocska, az egér meg a kakas
5. Mi a veszedelmesebb
6. Kutya-macska barátság

2. osztály

Sejpes Ferenc: *Gyöngyvirág*. Tartományi Tankönyvkiadó Intézet, Újvidék, 1972.

1. Mi az erősebb a halálnál
2. A lusta rigó
3. A macska és az egér

4. A halász és a felesége

5. A kismalac és a farkasok

Sejpes Ferenc: *Olvasókönyv*. Tartományi Tankönyvkiadó Intézet, Újvidék, 1976.

1. A tíz törpe (sic!)

2. A róka és a gólya

3. A bika és a nyúl

4. A lusta rigó

5. A macska és az egér

6. Az apa és fiai

7. Mi az erősebb a halálnál

8. Az ember a legerősebb

9. A Jakab és a zab

10. A kismalac és a farkasok

11. Az ökör, a ló és a traktor (sic!)

12. A halász és a felesége

13. Csalimese

Dr. Horváth Mátyás: *Aranyablak*. Tartományi Tankönyvkiadó Intézet, Újvidék, 1986.

1. A róka és a gólya

2. Az álmos madár

Dr. Horváth Mátyás: *Tarka lepke*. Tartományi Tankönyvkiadó Intézet, Újvidék, 1993.

1. A róka és a gólya

2. Az álmos madár (A kóró és a kismadár)

3. Jávorfából furulyácska

3. osztály

Szűcs Dankó Veronika – Fehér Ferenc: *Aranykapu*. Tartományi Tankönyvkiadó Intézet, Újvidék, 1975.

1. A róka és a kacsák

2. A kérkedés jutalma

3. Ludas Matyi (sic!)

Kaszás Klára – Ódri Zsófia: *Olvasókönyv*. Tartományi Tankönyvkiadó Intézet, Újvidék, 1977.

1. A kis ködmön

2. A kakas és a pipe

3. A tiszta lány

4. Csali mese

5. Mátyás király meg az igazmondó juhász

Uglár Fazekas Katalin – Erdély Lenke: *Szivárvány*. Tartományi Tankönyvkiadó Intézet, Újvidék, 1987.

A 68. oldalon olvasható a népmese meghatározása, de magyar népmesét nem találtunk a tankönyvben. Ajánlott olvasmány a *Hetvenhét magyar népmese*.

Uglár Fazekas Katalin – Erdély Lenke: *Szivárvány*. Tartományi Tankönyvkiadó Intézet, Újvidék, 1992.

1. Az égig érő paszuly
2. A kígyóbőr

4. osztály

Szarvas János: *Tavaszi rügyek*. Tartományi Tankönyvkiadó Intézet, Újvidék, 1972.

1. Az öreg meg a fiatal daru
2. Az okos leány
3. Mátyás király meg az öreg szántóvető
4. A kolozsvári bíró

Horváth Mátyás – Palusek Teréz: *Olasókönyv*. Tartományi Tankönyvkiadó Intézet, Újvidék, 1978.

1. Tulipánná változott királyfi
2. A rátóti csikótojás

Dr. Horváth Mátyás: *Libben a binta*. Tartományi Tankönyvkiadó Intézet, Újvidék, 1988.

1. Az arany köles
2. A tulipánná változott királyfi

5. osztály

Szarvas János: *Olasókönyv*. Tartományi Tankönyvkiadó Intézet, Újvidék, 1974.

1. A kiskondás
2. Jankó és a három elátkozott királyfi
3. Az öreg halász és a nagyravágyó felesége

Dr. Horváth Mátyás: *Jávorfácska*. Tartományi Tankönyvkiadó Intézet, Újvidék, 1985.

1. Tündérszép Ilona és Árgyéus

Dr. Horváth Mátyás: *Olasókönyv*. Tartományi Tankönyvkiadó Intézet, Újvidék, 1991.

1. Rózsa vitéz
2. Tündérszép Ilona és Árgyéus
3. Mátyás király és Kinizsi

Dr. Horváth Mátyás: *Tiszta forrásból*. Olvasókönyv a Horvát SZK magyar nyelvű iskolái 5. osztálya számára

1. Rózsa vitéz
2. Tündér Ilona és Árgyéus
3. Fehérlófia
4. Az okos leány
5. A szegény ember lisztje
6. A medve és a róka
7. A róka, a medve és a szegény ember
8. A csizmadia malaca
9. A pösze lányok

Szarvas János: *Repülj, fecském!* Anyanyelv-ápolási tankönyv a szerbhorvát tagozatok 5. osztályába járó magyar tanulók számára. Tartományi Tankönyvkiadó Intézet, Újvidék, 1972.

1. Három kívánság
2. Bácskai paraszt meg az uzsorás
3. Az okos leány
4. Mese a tündérfeleségről
5. A parázs
6. Csali mese
7. Jankó és a három elátkozott királykisasszony

6. osztály

Szarvas János: *Tulipántos láda*. Tartományi Tankönyvkiadó Intézet, Újvidék, 1973.

1. A hiú király
2. A jámbor úr balga szolgálja

Szarvas János: *Olvasókönyv*. Tartományi Tankönyvkiadó Intézet, Újvidék, 1974.

--

7. osztály

Tőke István: *Olvasókönyv*. Tartományi Tankönyvkiadó Intézet, Újvidék, 1977.

1. A pórul járt gazdag ember
2. A vadgalamb és a szarka (sic!)

Középiskola

Bosnyák István – Thomka Beáta: *Olvasókönyv*. A középiskolák I. osztálya számára. Tankönyvkiadó Intézet, Novi Sad, 1992.

1. A három vérasztó királyfi

Az olvasókönyvek mellett a Tankönyvkiadó Intézet Házi olvasmány sorozatában Arany László és Benedek Elek gyűjteményéből készítettek válogatást a harmadik, illetve negyedik osztály számára. Emellett Jung Károly válogatott a 2. osztály számára jugoszláviai magyar népmesékből *Az ördög és a molnárlegény* címen, az ötödik osztály számára viszont Penavin Olga gyűjtéséből *Szélördög* címen jelent meg válogatás. A népmondagyűjteményt ugyancsak Jung Károly válogatta a negyedik osztályosok számára *Zentai kőkecske* címen.

A fenti meséket – annak függvényében, hogy melyik tankönyv volt forgalomban, amikor iskolába jártak – mindenképpen olvashatták, tanulhatták a vajdasági magyarok a hetvenes évektől az ezredfordulóig. Az első és a második osztályban a jól megfogalmazható nevelési célok miatt meg azért, mert a szövegek rövidek, egy vagy két epizódból álló állatmesét minden korszakból találtunk. A láncmesék több variánsát is fontosnak tartották a szerkesztők, de ezeknek az átírt, átdolgozott változatait olvashatjuk az olvasókönyvekben. Lényegesen több tündérmesét vártam, a válogatókat – feltételezem – a tanmenet korlátozta, valamint a tankönyv terjedelme. Több olyan szöveget is népmeseként tanítottak, melyek szerintünk nem ebbe a műfajba sorolhatók. A legkirívóbb példa Fazekas Mihály *Ludas Matyijának* az átdolgozott változata, valamint *Az ökör, a ló és a traktor* című történet. Mátyás-történetek is olvashatók szinte valamennyi korszak tankönyvében, de mint a példatárból is látható, a szerkesztők nem a gazdag vajdasági magyar anyagból válogattak. Nem az én feladatam, hogy eldöntsem, hogy a tanrend miért nem támaszkodott jobban a magyar népmesekincsre. Nem lenne érdektelen átnézni a szerb anyanyelvű gyerekek könyveit, azokban hogyan viszonyultak a szerb meseanyaghoz. Nem kétséges számunkra, hogy a gyerekeknek tudniuk kell, hogy a világon minden népnek van meséje, azt viszont kétlem, hogy azokat a magyar népmesék kárára kellett megismerni. Azt is furcsállom ennyi év távlatából, hogy a hetvenes években előfordulhatott, hogy az egyik szöveget néger meseként aposztrofálták. Kételyeinket az is fokozza, hogy a horvátországi, valamint a szerb osztályokba járó tanulók könyveinek választéka gazdagabb. A házi olvasmányok szövegei szerintem nem pótolhatják a tankönyvet, csak kiegészíthetik.

A középiskola első osztályában is foglalkoznak a népköltéssel. A Bosnyák István által összeállított szöveggyűjteményben nem vajdasági szöveg olvasható, hanem Berze Nagy János baranyai gyűjtéséből az *Égitest szabaddító* részlete. A tantervi feladat a mese kapcsán megismerni az epizódot, a többszálú cselekménysort, az elbeszélő és párbeszédés részek ritmikus változását, a fokozást, valamint a túlzást. Erre a feladatra jó szöveget lehetett volna találni, bármelyik modern, illetve klasszikus vajdasági magyar nép-

mesegyűjteményben. Ha mégsem emellett döntött a szerkesztő, akkor miért csonkították meg a szöveget? A mese kapcsán legalább utalhattak volna kiváló mesemondóinkra, a vidékünkön végzett kutatásokra: Kálmány Lajosra, Borbély Mihályra, hogy ezúttal csak a klasszikusokra utaljak.

A népmesemondó versenyre kétségkívül hatott az iskolai tananyag. Szerencsére a felkészítő szülők, pedagógusok, művelődésszervezők elsősorban nem a tankönyvek anyagára támaszkodtak, az elmúlt tizenöt évben csupán két tanulótl hallottuk a *Rózsává változott királyfit*. A *Jávorfácskának* nem a tankönyvben közölt változatát mondták. A történeti mondák esetében, mivel más forrást nem ismertek, a tankönyvben felkínált anyaggal neveztek be: *Mátyás király és Kinizsi*, *Mátyás király és az öreg szántóvető*. Jung Károly mondagyűjteménye, a *Zentai kőkecske* elkerülte a felkészítő tanárok figyelmét.

A tankönyvkiadó házi olvasmányai viszont alapvető szöveggyűjteménynek tekinthetők, emellett a klasszikus mesekönyveket, a Benedek Elek, valamint Illyés Gyula *77 magyar népmeséit* is használták. A történeti mondákat Lengyel Dénes könyveiből válogatták, de ezeket ritkán mondták el a versenyen. Mindenkinek két szöveggel kellett beneveznie, s az ajánlott szövegek között voltak a mondák, ezért azok címét ugyan feltüntették a jelentkezési lapon, de leginkább a szabadon választott mesét adták elő. A mondák esetében tapasztalt prózamondónak kell lenni ahhoz, hogy valaki elnyerje a hallgatóság tetszését. A tapasztalatlan előadó az ilyen típusú mesékkel nem mutathatja meg igazán a tehetségét. Lengyel Dénes mondái nem illenek a verseny szelleméhez. Ezért sajnáljuk, hogy a *Zentai kőkecske* című válogatás elkerülte a felkészítők figyelmét. Az viszont jó, hogy a Penavin Olga által gyűjtött szövegeknek nemcsak az átdolgozott változatát ismerték a résztvevők, hanem a budapesti Akadémiai Kiadó által kiadott *Jugoszláviai magyar népmeséket* is. Jó volt visszahallani Raffai Judit ludasi gyűjtését is. Az idén Burány Béla legújabb könyvéből, a *Mé' piros a gólya csőréből* is hallhattunk néhány erotikus mesét. Az is kellemesen meglepett, hogy az általam gyűjtött szajáni népmesék is felkeltették a pedagógusok figyelmét. A Hagymányok két kötete (Borbély Mihály, illetve Katona Imre kopácsi gyűjtése) viszont elkerülte a tanárok figyelmét. Hasonló a sorsa a Forum Könyvkiadó utolsó mesekiadványainak, melyekben Penavin Olga történeti népmesei anyagát, illetve recens mesegyűjtését tették közzé. A kilencvenes évek háborús világában, úgy látszik, ezek a fontos kézikönyvek nem kerültek be közkönyvtáraink állományába. Sajnos a Jung Károly szerkesztette történeti mondagyűjtemények Bognár Antal átfogalmazásában nem forognak közkézen, ezekből csak néhányat hallottunk Zentán.

A tiszta forrás

A zentai versenyre saját gyűjtéssel is be lehetett nevezni. Ha az utólagos jegyzéket vesszük figyelembe, akkor nem azt hozta, amit vártak tőle. A gyűjtés kategóriában évenként egy-két munka érkezett. A résztvevők ritkán jelezték, hogy saját gyűjtésüket adják elő. Ezzel kapcsolatban azt kell mondanom, hogy a felkészítő tanárok voltak a szerények, nem jelezték, hogy saját gyűjtésüket adják elő a diákok. Az igazán jó előadók azok közül a gyerekek közül kerültek ki, akiknek volt lehetőségük élő népmesét hallani. A ludasi példa azt bizonyítja, hogy Szűcs László hagyatékára még évekkel a halála után is lehet építeni. A verseny kezdetekor még hallották őt a ludasi, hajdújárasi tanulókat, a mostaniak viszont Raffai Judit gyűjtéséből tájékozódhatnak, valamint a még napjainkban is fellelhető mesékből. A gyerekek sikere a hagyomány újjáéledését eredményezte, nagymamák szívesen mesélik a rég elfeledettnek hitt történeteket. Hogy mennyire fontos, hogy a gyerekek tájékozódjanak a még szunnyadó néphagyományból, azt Molnár Rózsa orosz-lamosi tanítónő példája igazolja: tanulóit természetesebben adják elő a meséket, igaz történeteket, mint azok a gyerekek, akik kizárólag a mesekönyvek anyagára támaszkodnak. A torontálvásárhelyiek nem arattak osztatlan sikert, mert igaz történeteik nem voltak igazán jó történetek.

A mesemondásnak mifelénk az al-dunai székelyeknél van nagy hagyománya. Kálmány Lajos gyűjtései mellett az ő körükben gyűjtöttek tudatosan meséket, még abban az időben, amikor megtelepedtek a Dél-Bánságban. Penavin Olga gyűjteményében a hertelendyfalvi gyűjtés a legfigyelemreméltóbb. Szócs Boldizsár székelykevei mesemondó még az ezredfordulón is száznál több narratívát tudott. Azt tőle hallottam, hogy a faluban közkedveltek voltak Benedek Elek meséi. Az iskolában olvastatták őket. Régi könyvét még Szabadkára is magával hozta. Az azután itt elkeveredett. A későbbi gyűjtések viszont azt bizonyítják, hogy ebben a székely faluban azok a szóbeli elbeszélések, melyek a vasárnap délutáni bandázáskor hangzottak el, voltak igazán kedveltek. Zentán a székelykevei Joó Gyűlvész Margit volt számomra a legemlékezetesebb az elmúlt tizenöt évben. Más kérdés az, hogy a zsűriből csak engem győzött meg, a verseny fődíját eddig még nem kapta meg.

A verseny kisugárzása

A tizenöt év versenye abból a szempontból is érdekes, hogy honnan érkeztek a versenyzők. Az természetes, hogy a két legnépesebb, legtöbb magyar lakosú városból van a legtöbb jelentkező. Sokan vannak, de szerintem mégsem elegendő. Sajnos sem Zentán, sem pedig Szabadkán nem alakult

ki olyan műhely, mint Ludason, Kupuszinán, időnként Oroszlámoson és Székelykevéen, ahol a gyerekek nemcsak könyvből, hanem mesemondótól is hallják a szöveget. Nem igazán értem, hogy Oromhegyesen Cérna Mihálynak, a népművészet mesterének miért nincs kisugárzása. Számomra ez azért is lehangoló, mert tudom, hogy a faluban sikeres a népdalkör, a Gazdag Ág mozgalom a népművészet egyéb értékeinek feltárásában sokat tett. Az oromhegyesiek ritkán jelentkeznek a versenyre. Kanizsa környékén a mesemondó verseny nem tudott igazán meggyökeresedni, pedig a népdalkincse gazdag. Papp György a hatvanas-hetvenes években kiváló szövegeket gyűjtött itt. Burány Béla erotikus történeteinek jelentős részét itt jegyezte fel. Ugyanezt mondhatjuk el Topolyáról és Kishegyesről, annak ellenére, hogy a magyarországi versenyeken sikerük volt, a zentai megméretést, úgy látszik, nem vállalják.

Ha térképre vetítenénk, akkor jól kirajzolódnának azok a körzetek, ahol lelkes hívei vannak a mesemondó versenynek: Szabadkán és környékén: Ludason és Hajdújáráson, Zentán, Adán, Óbecsén, Nagyikindán, Temerinben, Tóthfaluban, Kupuszinán, Székelykevéen, Hertelendyfalván, Torontálvásárhelyen.

Jó lenne, ha Nagybecskerek környékéről többen jönnének, hiszen az anyanyelvi kultúra megőrzésében a mesének játékos szerepe van, s meggyőződésem, hogy Muzslyán, Tordán, Tóbán, Szentmihályon az idősebbek tudnak még mesélni, lenne miből meríteniük a felkészítőknak. Az ezredvég nagy eredménye volt, hogy a szórványokban gombamód elszaporodtak a magyar művelődési egyesületek: Szerémségben, Dél-Bácskában. A zentai verseny az általános iskolások körében a legnépszerűbb, úgy látszik, a szórványokban nem igazán tudnak magyarul a gyerekeink. Magyarul táncolni és énekelni, verselni még lehet, összefüggő prózát mondani biztos nyelvtudás híján nem lehet. Ha bizonytalan a nyelvtudás, bizonytalan a szövegértés is, ezért nem mernek eljönni a diákok. A mesemondó verseny másik üzenete az, hogy a tradicionális közösségek még a szórványban is jobban megőrzik identitásukat, mint azok, akik nyitottabbak. Jól példázzák ezt a székelykeveiek és a kupusziniak. Jó lenne, ha ezt figyelembe vennék azok, akik a vajdasági magyarság kultúrája továbbélésének a lehetőségein gondolkodnak. A globalizálódó világ ellen nem sokat tehetünk, értékeit botorság lenne elvetni. Meg kell találni azt az egyensúlyt, melyben mindkét áramlat értékeit magunkénak tudhatjuk.

A szövegek

A verseny dokumentációjának átnézésekor leginkább az érdekelt, milyen meséket választottak a résztvevők. Szerencsés véletlennek tudható be az, hogy egy-egy alkalommal a hatvan előadó közül kevésszer hallottuk ugyanazt a mesetípust. A tizenöt évnyi mesefolyamban több mint ezer szöveget jelentettek be. Egy-egy döntőn hatvanan szerepeltek. A választott szövegekből kitűnik, hogy a Kálmány Lajos Mesemondó Versenyen melyik mesetípust kedvelik leginkább, melyiket ismerik a legtöbb helyen. A népszerűségi táblázat nem tanulság nélküli. A tizenöt év alatt legtöbbször a Bohó Misi (AaTh 1696), A rest macska (AaTh 1370), valamint a Három selypes lány (AaTh 1457) különböző variánsait hallottuk. A rest macska országosan ismert székely népmese, a Bohó Misi és a Három selypes lány a vajdasági magyar néphagyomány leginkább kedvelt meséi. Ezt a két történetet napjainkban is ismerik. A népszerűségi listán a negyedik mese a Kiskakas gyémánt fél krajcárja (MNT 718B*). Ezt a történetet az óvodában dramatizált változatban játsszák a gyerekek. A Madarász-féle, óvónók számára készült segédkönyv is ezt a mesét ajánlja a pedagógusok figyelmébe. Évenként hallhattuk a Kis Kolozst meg a Nagy Kolozst (AaTh 1535), A halál meg az öregasszonyt (AaTh 1188), A jávorfácskát (AaTh 780), A főtt tojást (AaTh 821B), Az állatok nyelvét tudó juhászt (AaTh 670) és a Pletykás asszonyokat (ismeretlen típusú mese).

A harmincas években ismerte fel Ortutay Gyula az egyéniség szerepét a folklóralkotások továbbélésében. A zentai versenyre azok is eljöttek, akik részt vettek magyarországi versenyeken, mesemondó táborban. Ott hallhattak az alkotó egyéniség szerepéről a folklóralkotásokban. Ezeket az ismereteiket helyenként szabadon értelmezték, nem vették figyelembe, hogy nem léphetnek ki a népmese kereteiből. Például, amikor részletesen ismertették azt a falusi kisházat, amelyből a mesehős elindul vándorútjára. Helyenként giccsbe hajló, hosszadalmas ismertetőket hallhattunk. Fedics, Ámy, Tombác szövegeit tudtommal még senki sem vizsgálta meg abból a szempontból, hogy azokban mi az egyéni alkotás. Azok a mesemondás pillanatában alakultak ki, a szituáció alakító hatására. A versenyen elhangzó szövegalkításokat viszont nem a helyzet hozta létre. Ezért is hasznos, ha a szájhagyományozás törvényszerűségeit és a folklorizmust párhuzamosan vizsgáljuk.

Katona Imre a folklórszövegek stilisztikai és szociálpszichológiai megalapozója volt. Ő figyelte fel arra a jelenségre, hogy a népköltészetnek vannak úgynevezett férfi és női műfajai: a népmesék esetében arra irányult a kutatása, hogy bizonyos mesetípusokat inkább a férfiak, míg másokat

inkább a nők körében gyűjtöttek. Tanulmányaiban arra is kitért, hogy a népköltészet visszaszorulásával feminizálódnak a katonadalok, a hősmesék. A zentai verseny kapcsán e kérdéskörben kutakodni felesleges, hiszen gyerekek produkcióit hallhattuk. Mégis, néhány jelenséget rögzíthettünk. A szövegek kiválasztásában megfigyelhető volt, hogy bizonyos mesetípusokat inkább a lányok, míg más típusokat a fiúk meséltek. A fölőttek esetében viszont jól elkülöníthető volt, hogyan bánnak a szöveggel a női, illetve a férfi előadók. Szépen példázta ezt a tavalyi versenyen a kupuszinai mesefa díjas Toldi István és a székelykevei Joó Gyülvész Margit előadása. Az idei versenyen viszont Kónya-Kovács Otília példázta, milyen a jó női mesemondó.

Végső konklúzióként megállapíthatjuk, hogy a zentai mesemondó verseny mesterségesen megalkotott környezet volt, ahol jó, néha kevésbé jó előadásban voltak hallhatók a vajdasági népmesék folklorizálódott változatai. Ezek a versenyeken mégis azok a törvényszerűségek érvényesülnek, melyek korábban a természetes közegében jellemezték a mesemondást.

Irodalom

- Beszédes Valéria: *Jávorfácska*. Fél száz szajáni népmese. (Életjel Könyvek 15.) Szabadka, 1978.
- Beszédes Valéria: *Szörögék szárnyán*. Szöcs Boldizsár meséi (Életjel Könyvek 115.) Szabadka, 2005.
- Burány Béla: *Szomjas a vakló*. 66 vajdasági magyar erotikus népmese. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1984.
- Burány Béla: *A legkisebb királylány kívánsága*. 88 vajdasági erotikus obszcén népmese. Budapest, 1990.
- Burány Béla: *A menyecske meg a feketerigó*. 107 vajdasági magyar erotikus és obszcén népmese. Szeged, 1997.
- Burány Béla: *Mé' piros a gólya csőre*. Erotikus és obszcén népmesék a Délvidéken. Timp, Budapest, 2008.
- Jung Károly (szerk.): *Mátyás király országlása*. Mondavilágunk 1. Elmesélte Bognár Antal. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1990.
- Jung Károly (szerk.): *Szent Péter atyafisága*. Mondavilágunk 2. Elmesélte Bognár Antal. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1992.
- Jung Károly (szerk.): *Rózsa Sándor menedéke*. Mondavilágunk 3. Elmesélte Bognár Antal. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1993.
- Jung Károly (szerk.): *Tündér Ilona kertje*. Mondavilágunk 4. Elmesélte Bognár Antal. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1994.

- Kálmány Lajos: *Pingált szobák*. Borbély Mihály meséi. Hagyományaink VI. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1976.
- Katona Imre: *Sárkányölő ikertestvérek*. Kopácsi mesék. Hagyományaink III. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1972.
- Madarász Ferenc: *Gyere velem óvodába!* Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1985.
- Penavin Olga: *Jugoszláviai magyar népmesék I–II*. (Új Magyar Népköltési Gyűjtemény XVI. és XIX.) Budapest–Újvidék, 1986.
- Penavin Olga: *Jugoszláviai magyar diakrón népmese-gyűjtemény I*. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1993.
- Penavin Olga: *Jugoszláviai magyar diakrón népmese-gyűjtemény II*. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1995.
- Raffai Judit: *A rézmonyos*. Ludasi népmesék. Szabadka, 2000.
- Raffai Judit: *A mesélő ember*. Szűcs László bácskai parasztember meséi. Budapest, 2001.
- Raffai Judit: *A magyar mesemondás hagyománya*. Hagyományok Háza, Budapest, 2004.

Köszönetet mondok Gero Ibolyának, a Kálmány Lajos Népmesemondó Verseny szervezőjének a zentai Városi Könyvtár munkatársának, hogy rendelkezésemre bocsátotta a verseny dokumentációját és műsorfűzeteit.